

JACEK SOB CZAK

KSZTAŁTOWANIE SIĘ PRZESTĘPSTW PRZECIWKO ŚRODOWISKU

CZEŚĆ I*

Rozdział XXII k.k. obejmujący przestępstwa przeciwko środowisku stanowił w momencie wejścia w życie kodeksu karnego z 1997 r. *novum*. W kodeksie karnym z 1932 r. znalazł się tylko jeden przepis, który można by zaliczyć do tej grupy przestępstw, a mianowicie art. 270 grożący karą za naruszenie cudzego prawa polowania lub do rybołówstwa, umieszczony w rozdziale XXXIX zatytułowanym „Przestępstwa przeciwko mieniu”. Tekst wspomnianego przepisu został zmieniony przez art. 64 ust. 2 ustawy z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim¹ w ten sposób, że w treści art. 270 § 1 skreślono wyrazy „polowania lub”. Było to wynikiem wprowadzenia w tej ustawie w rozdziale IX przepisów karnych zabraniających w art. 51 strzelania do zwierzyny z odległości mniejszej niż 500 metrów od miejsca zebrań publicznych, w czasie ich trwania lub w odległości mniejszej niż 100 metrów od zabudowy mieszkalnej oraz w okresie od 30 marca do 1 września włącznie do poszukiwania postrzałka jelenia, daniela, sarny, muflona i dzika przy użyciu psów „inaczej niż na otoku”. Czyny te zagrożone były karą grzywny do 2000 zł. W przepisach karnych wspomnianej ustawy poddano kryminalizacji: polowanie na przelotne ptactwo łowne na wybrzeżu morskim, w pasie 3000 metrów od brzegu morza, w głąb morza lub 5000 metrów od brzegu w głąb lądu; polowanie przy użyciu innej broni niż myśliwska; polowanie na daniela, sarny, muflony w obwodzie łowieckim, w którym wymieniona zwierzyna nie ma swej ostoi, w odległości mniejszej niż 200 metrów od granicy sąsiedniego obwodu łowieckiego; polowanie w nocy na inną zwierzynę niż lisy, borsuki oraz słonki w czasie ciągów, na głuszcze i cietrzewie w czasie toków, na kaczki i gęsi na zlotach i przelotach; polowanie z chartami i ich mieszkańcami; polowanie w czasie ochronnym; polowanie bez uprawnień do wykonywania polowania; wejście w posiadanie zwierzyny za

* Część II artykułu ukaże się w następnym numerze Kwartalnika.

¹ Dz.U. Nr 36, poz. 226.

pomocą broni wojskowej, sztucznego światła, granatów, trutek, karmy o właściwościach odurzających, lepów, wnyków, samostrzałów, dołów, ostrokołów, żelaz, sieci, sidła, pułapek lub rozkopywania nor i innych podobnych środków; wejście w posiadanie zwierzyny za pomocą psów (art. 55). Czyny te zagrożone zostały karą więzienia do lat 3 i grzywny albo kary aresztu do lat 3 i grzywny. Na mocy art. 1 pkt 21 ustawy z dnia 23 czerwca 1973 r. o zmianie ustawy o hodowli zwierząt łownych i prawie łowieckim² zmieniono sankcję karną za przestępstwa wskazane w treści art. 55 ustalając, że grozi za nie jedynie kara pozbawienia wolności do 3 lat.

Ochrona środowiska jest stosunkowo młodą dyscypliną naukową, a sama potrzeba ochrony środowiska pojawiła się dość późno. Niemniej w prawie polskim oraz w prawie innych państw europejskich, jeszcze w czasach średniowiecznych podejmowano próby uregulowania niektórych kwestii zaliczanych dzisiaj do obszaru prawa ochrony środowiska. Przede wszystkim podejmowano działania zmierzające do regulacji zasad łowiectwa. Do X w. w Polsce, jak i w całej Europie, polowanie było dozwolone dla każdego z tym, że w miarę upływu czasu ograniczano zakres podmiotowy tego prawa tak, że ostatecznie stało się ono jedną z podstaw *ius regale*. Dość wcześnie zaczęto odróżniać małe i wielkie łowy. Do tych pierwszych zaliczono polowania na ptactwo oraz drobne zwierzęta takie jak kuny, wiewiórki, lisy, zające, a niekiedy także jelenie i sarny. Łowy na pozostałe zwierzęta zaliczono do wielkich. Polowania na sarny i kozy zaliczono czasem do wielkich, czasem zaś do małych łowów. Osobno uregulowano polowania na tury, żubry i bobry. Według przekazów, te ostatnie były chronione już w czasach pierwszych Piastów. Małe łowy (*venatio parva*) aż po wiek XII dostępne były dla wszystkich, nie wyłączając włościan, i to nie tylko na własnych, ale i cudzych gruntach. Aby uwolnić jakiś obszar od przeprowadzania małych łowów, konieczna była formalna czynność prawna w postaci tzw. zapowiedzi. Wielkie łowy (*venatio magna*) z reguły należały do panującego i właścicieli wielkiej własności ziemskiej. Polowania na zwierzęta rzadziej spotykane: tura, żubra i bobra stanowiły jedynie prawo panującego³. Droga specjalnych przywilejów przechodziły one na rzecz wielkiej własności (rycerstwo i duchowieństwo). W 1423 r. Władysław Jagiełło ustanowił prawo ograniczające polowania na jelenie, łosie, dzikie konie, tury, ale także dziki. Chroniąc lasy ograniczył dopuszczalność ich wyrębu⁴. W dobie kolonizacji na prawie niemieckim stopniowo wygasły prawa panującego do łowów w obcych majątkach. Od tej chwili prawo łowieckie okre-

² Dz.U. Nr 27, poz. 151.

³ W. Radecki, *Zarys historii prawnej ochrony przyrody w Polsce*, (w:) J. Sommer (red.), *Prawne formy ochrony przyrody*, Warszawa 1990, s. 12 i n.

⁴ K. Heimanowski, *Ochrona gatunkowa tura (Bos primigenius Boj) w Polsce w świetle dokumentacji archiwalnej*, (w:) J. Babicz, W. Grębecka, Z. Wójcik, *Studia z dziejów ochrony przyrody w Polsce*, Wrocław 1985, s. 126–145; J. Boć, K. Nowacki, E. Samborska-Boć, *Ochrona środowiska*, Kolonia Limited 2008, s. 12.

ślało przede wszystkim prawa i obowiązki ludności wiejskiej, przy czym zwrócić wypada uwagę na uprzywilejowane stanowisko sołtysów szczyjących się niekiedy nawet prawem do łowów wielkich⁵. Dość wcześnie na obszarze polskim pojawiły się prawa ograniczające dozwolony zakres polowań czego przykładem jest prawo chełmińskie, które w art. 14 zakazywało polowania na bobry. Ograniczenia w tym zakresie wprowadzono później w 1529 r. w I Statucie Litewskim⁶. Przykładem takich zakazów są też postanowienia sejmu warszawskiego z 1557 r., gdzie stwierdzono: „Liszek młodych aby nie zbierano, u kogo ie naydą, aby dziesięć grzywień przepadł, a liszki rozpuścić”⁷. Przykładem dbałości o zwierzostan były prawa ustanowione w dobie panowania Stefana Batorego, w których chroniono niektóre gatunki zwierząt, a nawet ryby. Ustanawiano także okresy ochronne, w których zakazywano prowadzenia polowań. Był to pierwotnie czas od dnia św. Wojciecha aż do zebrania zboża (VL, t. I, s. 80). W myśl Konstytucji z 1775 r. początek polowań mógł się zacząć w tydzień po św. Bartłomieju, a kończyć 1 marca, jednocześnie zniesiono zwyczaj polowania na cudzych gruntach i w cudzych kniejach, nie zabraniając jednak zabijania ptactwa, z wyjątkiem kuropatw i bekasów, zastrzegając polowanie koło Warszawy, w obrębie 3 mil od tego miasta wyłącznie dla króla (VL, t. VIII, s. 184). Pozwalano na polowanie na lisy i wilki, jednak pod warunkiem nie trawienia zboża⁸. W prawie litewskim zakazy były bardziej szczegółowe i dotkliwe. Kwestie te regulował III Statut Litewski (1588) w rozdziale X. Stwierdzono w nim m.in. „Ustawiuemy, ktoby czyie Łowy gwałtem połowił, tedy to, coby w czyiey Pufczy połowił, ma gwałtu zapłacić dwánáście rubli grofzy, á zwierza wieleby ułowił, cena, iako niżey opifano, ma płáć. § A ieśliby kto ftrzelcow posłał w cudzą puszczą, ábo táiemnie fam Zwierzá pobíł, tedy ieśli to bédzie ná niego flufznym dowodem przewidziano, wiele Zwierzá ubito, tákowy ma zá każde Zwierze płáć po temu iako niżey opifano. § A ieśliby fstrzelcá pomno nád zwierzem ubitym w Pufczy: tákowy wiedzion być ma do Urzędu Náźego do Zamku, ábo do Dworu Sądowego tego Powiátu, w którym się to ftanie, y przez lift Urzędowy Páná tego ftrzelcá, ábo iego Urzędniká obeffláć, kładąc z tego liftu przez Woźnego kopą na imieniu tym Páná Onego, z którego ten ftrzelec w Pufczę cudzą chodził, á rok prawu fkladáiąc według dálekości drogi, naydáley do dwóch niedziel, aby ku przysłuchaniu się tego práwá do Urzędu Náźego przybył”⁹.

⁵ J. Rutkowski, *Historia gospodarcza Polski*, Poznań 1946, s. 45–46.

⁶ A. Samsonowicz, *Łowiectwo w Polsce Piastów i Jagiellonów*, Wrocław 1991, s. 39 i n.; W. Goetel, *Tradycje ruchu ochrony przyrody w Polsce*, (w:) L. Łustacz (red.), *Prawo a ochrona środowiska*, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk 1975, s. 15; J.J. Nowak, *Prawo i organizacja ochrony przyrody w Polsce*, Warszawa 1967, s. 21; K. Gottwald, *Najstarsze ustawy ochronne w dawnej Polsce*, „Ochrona Przyrody” 1923, z. 3.

⁷ VL, t. II, Petersburg 1859, s. 13.

⁸ J.W. Bandtkie Stężyński, *Prawo prywatne polskie*, Warszawa 1851, s. 81 i 251; J. Sztolcman, *Łowiectwo*, Warszawa 1917, s. 17 i n.; W. Krawczyński, *Łowiectwo*, Warszawa 1947, s. 8.

⁹ *Statut Wielkiego Xięstwa Litewskiego*, Wilno 1744, s. 307.

W dobie zaborów w 1868 r. Sejm Krajowy we Lwowie uchwalił ustawę zakazującą łapania, tępienia i sprzedawania zwierząt alpejskich właściwych Tatom, a mianowicie świstaka i dzikich kóz¹⁰. Przepisy dotyczące ochrony środowiska rozsypane były w aktach normatywnych całego systemu prawnego. Długi czas ochronę środowiska wyraźnie utożsamiano z ochroną przyrody. Po I Wojnie Światowej kwestii tej dotyczyła ustawa z 10 marca 1934 r. o ochronie przyrody¹¹. W przepisach karnych tej ustawy stypizowano czyny polegające na wykraczaniu przeciwko zakazom lub nakazom wydanym na podstawie tej ustawy, nabywanie bądź przyjmowanie w jakimkolwiek celu rzeczy pochodzących z przestępstwa godzącego w treść tej ustawy albo pomaganie w zbyciu takich przedmiotów. Czyny te uznano jednak za wykroczenia podległe orzecznictwu właściwych powiatowych władz administracji ogólnej.

Ustawa z 1934 r. została uchylona przez ustawę z dnia 7 kwietnia 1949 r. o ochronie przyrody¹². W przepisach karnych stypizowano wykroczenia polegające na umyślnym wykroczeniu przeciwko zakazom sformułowanym w ustawie m.in. co do używania, użytkowania i zanieczyszczania przedmiotów lub terenu, zakazów polowania i rybołówstwa, zbioru roślin leczniczych, uszkodzania drzew i innych roślin, umieszczania na określonych terenach tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków oraz zakłócenia ciszy, wznoszenia budowli w ogóle lub w określonym rozmiarze, prowadzenia zakładów przemysłowych lub handlowych, urzędzeń komunikacyjnych lub innych urzędzeń technicznych (art. 28). Ponad to za wykroczenie uznano nabywanie lub przyjmowanie przedmiotów pochodzących z przestępstwa godzącego w treść ustawy (art. 29). Orzecznictwo w sprawach o te czyny (w treści ustawy „przestępstwa” poddano właściwości powiatowych władz administracji ogólnej w trybie postępowania karno-administracyjnego – art. 31).

Wspomniana ustawa została uchylona poprzez ustawę z dnia 16 października 1991 r. o ochronie przyrody¹³. W pierwotnym tekście tej ustawy przepisy karne umieszczone zostały w art. 54–57. W art. 54 tej ustawy stypizowano przestępstwo niszczenia poważnego uszkodzenia lub istotnego zmniejszenia wartości przyrodniczej chronionego terenu, chronionego obiektu przyrodniczego albo wbrew ciężącemu na nim obowiązkowi dopuszczenia do zniszczenia, poważnego uszkodzenia lub istotnego zmniejszenia wartości przyrodniczej. Za przestępstwo uznano także pozyskiwanie, niszczenie lub uszkodzanie roślin, zabijanie zwierząt na terenie objętym ochroną przyrody wbrew przepisom na nim obowiązującym i powodowanie przez to poważnych szkód przyrodniczych (art. 55). W treści art. 56 za przestępstwo uznano wznoszenie lub powiększanie obiektów budow-

¹⁰ W. Szafer, *Dzieje ochrony przyrody w Polsce i w innych krajach*, (w:) W. Szafer (red.), *Ochrona przyrodniczego środowiska człowieka*, Warszawa 1976, s. 16.

¹¹ Dz.U. Nr 31, poz. 274.

¹² Dz.U. Nr 25, poz. 180 z późn. zm.

¹³ t.j. Dz.U. 2001 Nr 99, poz. 1079 z późn. zm.

lanych albo prowadzenie działalności gospodarczej wbrew zakazom lub ograniczeniom obowiązującym na obszarze objętym ochroną przyrody albo w otulinie takiego obszaru. Skryminalizowano także łowienie chronionych gatunków fauny bez wymaganego zezwolenia (art. 57) oraz naruszanie ograniczeń w zakresie polowania, wędkowania, rybołówstwa, pozyskiwania, niszczenia lub uszkodzania drzew lub innych roślin, wysypywania, zakopywania lub wylewania opadów lub innych nieczystości, zmian stosunków wodnych, wydobywanie skał, minerałów, torfu i bursztynu, niszczenia gleby, palenia ognisk, stosowanie środków chemicznych w gospodarce rolnej, leśnej, zadrzewieniowej i łowieckiej, zbiorów wszystkich lub niektórych dziko rosnących roślin albo ich części, w szczególności owoców i grzybów, zakłócanie cieszności itd. (art. 58 w związku z art. 367 i 37). Za wykroczenie uznano także wypalanie roślinności na łąkach, pastwiskach, nieużytkach, rowach, pasach przydrożnych, szlakach kolejowych, w sferze oczeretów lub trzcin (art. 59). Art. 54–57 utraciły moc na podstawie art. 3 ustawy z 1997 r. przepisów wprowadzających kodeks karny,¹⁴ natomiast art. 58 uległ głębokiej nowelizacji na podstawie art. 1 pkt 49 ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody¹⁵. W myśl nowego brzmienia tegoż przepisu przestępstwem jest naruszenie zakazu bądź ograniczeń na obszarach chronionych oraz w stosunku do roślin i zwierząt objętych ochroną gatunkową ustanowioną przez właściwy organ oraz w stosunku do siedlisk przyrodniczych podlega karze aresztu lub grzywny (art. 58 ust. 1). Jednocześnie uregulowano, iż narzędzia i przedmioty służące do popełnienia wykroczenia ulegają przepadkowi, a sprawca winien przywrócić stan poprzedni, a jeśli taki obowiązek byłby niewykonalny należy wobec niego orzec nawiązkę do wysokości pięciokrotnego przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto ogłaszanego przez prezesa Głównego Urzędu Statystycznego za kwartał poprzedzający kwartał, w którym nastąpiło wykroczenie.

Ustawa z dnia 16 października 1991 r. straciła moc na podstawie art. 161 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody¹⁶. Przepisy karne w tejże ustawie znalazły się w rozdziale XI (art. 127–132). W rozdziale tym stypizowano wykroczenia przeciwko środowisku przyrodniczemu. W art. 127 wspomnianej ustawy wprowadzono odpowiedzialność za wykroczenia polegające na: umyślnym naruszeniu zakazów obowiązujących w parkach narodowych, rezerwatach przyrody, parkach krajobrazowych, obszarach chronionego krajobrazu, obszarach Natura 2000; umyślnym naruszeniu zakazów obowiązujących w stosunku do: pomników przyrody, stanowisk dokumentacyjnych, użytków ekologicznych, zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, roślin, zwierząt lub grzybów objętych ochroną gatunkową, a także ten, kto nie zgłasza do rejestru prowadzonego przez starostę właściwego ze względu na miejsce przetrzymywania zwierząt lub ich

¹⁴ Dz.U. Nr 88, poz. 554.

¹⁵ Dz.U. 2001 Nr 3, poz. 21.

¹⁶ t.j. Dz.U. 2009 Nr 151, poz. 1220 z późn. zm.

hodowli posiadanych lub hodowanych zwierząt; także ten, kto posiada okazy gatunków zwierząt wskazane w ustawie bez zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska; wreszcie ten, kto rozmnaża bez zezwolenia zwierzęta uzyskane w wyniku krzyżowania zwierząt oraz zwierząt łownych ze zwierzętami innych gatunków, a także ze zwierzętami z form i odmian hodowlanych. Wykroczenie przewidziane w art. 127 zagrożone jest karą aresztu albo grzywny. W treści art. 127a ust. 1, dodanego do ustawy przez art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 25 marca 2011 r. o zmianie ustawy kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁷ skryminalizowano wejście w posiadanie okazów roślin, zwierząt, grzybów objętych ochroną gatunkową w liczbie większej niż nieznaczna, w takich warunkach lub w taki sposób, że ma to wpływ na zachowanie właściwego stanu ochrony gatunku. Czyn ten zagrożony karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5. W przypadku nieumyślności sprawca podlegać ma grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do 2 lat (art. 127a ust. 2).

W treści art. 128 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody skryminalizowano przestępstwo przewożenia przez granicę Unii Europejskiej, wbrew wymogom art. 61 tej ustawy, okazu gatunku podlegającego ochronie bądź naruszenia przepisy prawa Unii Europejskiej dotyczące ochrony gatunków dziko żyjących zwierząt i roślin w zakresie regulacji obrotu nimi poprzez: nieprzedkładanie zgłoszenia importowego, używanie okazów określonych gatunków w innym celu niż wskazany w zezwoleniu importowym, korzystanie w sposób nieuprawniony ze zwolnień od nakazów przy dokonywaniu obrotu sztucznie rozmnożonymi roślinami, oferowanie zbycia lub nabycia, zbywanie lub pozyskiwanie, wystawianie publiczne w celach zarobkowych, przetrzymywanie lub przewożenie w celu zbycia okazów określonych gatunków roślin lub zwierząt, używanie zezwolenia lub świadectwa dla okazu innego niż ten, dla którego było ono wydane, składanie wniosku o wydanie zezwolenia importowego, eksportowego, reimportowego lub świadectwa bez informowania o wcześniej odrzuconym wniosku. Sprawca takiego czynu podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

W art. 128a dodanym do tekstu ustawy przez art. 3 ust. 2 ustawy z 25 marca 2011 r. o zmianie ustawy kodeks karny oraz niektórych innych ustaw¹⁸ skryminalizowano handel okazami gatunku podlegającego ochronie na podstawie przepisów art. 61 tejże ustawy w myśl rozporządzenia Rady (WE) 338/97 z dnia 9 grudnia 1996 r. w sprawie ochrony gatunków dzikiej fauny i flory w drodze regulacji handlu nimi. Dodać należy, że ponadto Polskę wiąże konwencja o międzynarodowym handlu dzikimi zwierzętami i roślinami gatunków zagrożonych wyginięciem sporządzona w Waszyngtonie dnia 3 marca 1973 r.¹⁹ Z dniem 18 listopada 2003 r. konwencja ta została uzupełniona przez załączniki I, II, III. Pamiętać trzeba, że

¹⁷ Dz.U. Nr 94, poz. 549

¹⁸ Dz.U. Nr 94, poz. 549

¹⁹ Dz.U. 1991 Nr 27, poz. 112 zm. 2000 Nr 66, poz. 802; 2004 Nr 112, poz. 1183.

organem naukowym w rozumieniu rozporządzenia Rady (WE) nr 1338/97 jest w Polsce Państwowa Rada Ochrony Przyrody, natomiast organem zarządzającym w rozumieniu tego rozporządzenia jest minister właściwy do spraw ochrony środowiska. Wymagane przez ustawę zezwolenie lub świadectwo jest wydawane w przypadkach określonych przepisami prawa Unii Europejskiej po zasięgnięciu opinii Państwowej Rady Ochrony Przyrody. Jednocześnie stwierdzono, że minister właściwy do spraw środowiska może odmówić wydania świadectwa, jeżeli importer, eksporter lub reeksporter podany we wniosku o wydanie zezwolenia był skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo związane z naruszeniem przepisów o ochronie dzikiej fauny i flory (art. 61 ust. 7 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody). Minister właściwy do spraw środowiska cofa zezwolenie na wywóz, jeżeli okaże się, że importer, eksporter lub reeksporter został skazany prawomocnym wyrokiem sądu za przestępstwo związane z naruszeniem przepisów dotyczących ochrony dzikiej fauny i flory bądź wtedy, gdy zezwolenie lub świadectwo zostało użyte niezgodnie z warunkami w nim zawartymi. Przestępstwo z art. 128a ustawy zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat, a w wypadku, gdy sprawca działał nieumyślnie, grzywną (art. 128a ust. 2 ustawy o ochronie przyrody).

W myśl art. 131 ustawy z 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody za wykroczenie uznano: prowadzenie działalności gospodarczej w zakresie handlu zwierzętami gatunków podlegających ochronie bez posiadania lub przekazywania odpowiedniej dokumentacji stwierdzającej legalność pochodzenia zwierzęcia; chwytanie lub zabijanie dziko występujących zwierząt objętych ochroną ścisłą z wyszczególnieniem gatunków wymagających ochrony czynnej oraz zwierząt objętych ochroną częściową przy użyciu urządzeń, sposobów i metod wymienionych w treści art. 54 ust. 1 pkt 1–17 tejże ustawy; tworzenie lub prowadzenie ogrodu botanicznego, ogrodu zoologicznego lub ośrodka bez zezwolenia lub wbrew jego warunkom; niezapewnianie w przypadku likwidacji ogrodu zoologicznego lub ośrodka zwierzętom warunków odpowiadających ich potrzebom biologicznym; naruszanie zakazów dotyczących zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi określonych w treści art. 73 ust. 1 tejże ustawy; dopuszczenie, przez niezachowanie należytej ostrożności do ucieczki zwierzęcia należącego do gatunku niebezpiecznego dla życia i zdrowia ludzi lub takich, które mogą zagrozić rodzimym gatunkom lub siedliskom przyrodniczym takich rodzimych gatunków; przenoszenie z ogrodu botanicznego lub ogrodu zoologicznego do środowiska przyrodniczego roślin lub zwierząt gatunków zagrożonych wyginięciem; wykonywanie prac ziemnych oraz innych prac związanych z wykorzystaniem sprzętu mechanicznego lub urządzeń technicznych w obrębie bryły korzeniowej drzew lub krzewów na terenach zieleni lub zadrzewienia w sposób znacząco szkodzący drzewom lub krzewom; stosowanie środków chemicznych na drogach publicznych oraz ulicach i placach w sposób znacząco szkodzący terenom zieleni lub zadrzewieniom; prowadzenie bez decyzji regionalnego dyrektora

ochrony środowiska lub wbrew warunkom ustalonym w tej decyzji robót polegających na regulacji wód oraz budowie wałów przeciwpowodziowych a także robót melioracyjnych, odwodnień budowlanych oraz innych robót ziemnych zmieniających stosunki wodne na terenach o szczególnych wartościach przyrodniczych. W myśl art. 131 w razie ukarania za wykroczenie określone w art. 131 pkt 4 ustawy o ochronie przyrody, czyli naruszenie zakazów dotyczących zwierząt niebezpiecznych dla życia i zdrowia ludzi sąd może orzec przepadek tychże zwierząt, które winny zostać wtedy przekazane podmiotom uprawnionym do ich utrzymywania, wyznaczonym przez Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska.

W myśl art. 129 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody w razie ukarania za wykroczenie określone w art. 127 albo w art. 131 bądź za przestępstwo określone w art. 127a, 128 albo w art. 128a sąd może orzec przepadek przedmiotów służących do popełnienia wykroczenia lub przestępstwa oraz przedmiotów, roślin, zwierząt lub grzybów pochodzących z wykroczenia lub przestępstwa chociażby nie stanowiły własności sprawcy (art. 129 pkt 1). Orzekając przepadek sąd nie jest związany ograniczeniami wynikającymi z postanowień art. 30 § 2 k.w. Przedmiotami pochodzącymi z wykroczenia w rozumieniu art. 129 pkt 1 będą np. skamieniałości, kopalne szczątki roślin lub zwierząt – czyli rzeczy ruchome nabyte w złej wierze (art. 175 k.c.), które jako takie nigdy nie mogą stać się własnością sprawcy wykroczenia²⁰. W odniesieniu do zwierząt, zgodnie z postanowieniami art. 21 ustawy o z 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt²¹ zwierzęta wolno żyjące stanowią dobro ogólnonarodowe i powinny mieć zapewnione warunki rozwoju i swobodnego bytu. Wyjątkiem są zwierzęta stanowiące nadzwyczajne zagrożenia dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej. Zakresem tym objęto także dziczyżę psy i koty przebywające bez opieki i dozoru człowieka na terenie obwodów łowieckich w odległości większej niż 200 metrów od zabudowań mieszkalnych i stanowiące zagrożenie dla zwierząt dziko żyjących, w tym zwierząt łownych (art. 33a ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt w brzmieniu ustalonym przez art. 13 ustawy o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w organizacji i podziale zadań administracji publicznej w województwie²². Może też orzec obowiązek przywrócenia stanu poprzedniego, a jeśli taki obowiązek nie byłby wykonalny, nawiązkę w wysokości 10 tys. złotych na rzecz organizacji społecznej działającej na rzecz ochrony przyrody lub właściwego, ze względu na miejsce popełnienia wykroczenia lub przestępstwa, wojewódzkiego funduszu ochrony środowiska i gospodarki wodnej (art. 129 pkt 2 ustawy o ochronie środowiska w brzmieniu nadanym przez art. 3 pkt 3 ustawy z 25 marca 2001 r. o zmianie ustawy kodeks karny oraz niektórych innych ustaw²³.

²⁰ W. Radecki, *Wykroczenia i przestępstwa przeciwko środowisku. Przewodnik po przepisach*, Warszawa 1995, s. 210.

²¹ t.j. Dz.U. 2003 Nr 106, poz. 1002 z późn. zm.

²² Dz.U. 2009 Nr 92, poz. 753.

²³ Dz.U. Nr 94, poz. 549.

Wśród ustaw dotyczących tych kwestii największe znaczenie mają: ustawa z dnia 31 stycznia 1961 r. o ochronie wód przed zanieczyszczeniem²⁴ uchylająca przepisy ustawy wodnej z dnia 19 września 1922 r.²⁵ Wspomniana ustawa w przepisach karnych przewidywała odpowiedzialność karną za zanieczyszczenie wody oraz niszczenie urządzenia zabezpieczającego wody przed zniszczeniem (art. 20); oddawanie do eksploatacji zakładu przed sprawdzeniem prawidłowości działania urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem oraz rozbudowywanie bez pozwolenia bądź przebudowywanie urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem, albo odprowadzanie ścieków do wód lub ziemi; wykraczanie przeciwko warunkom określonym w pozwoleniu; zmienianie procesów produkcyjnych zakładów w taki sposób, aby stale wpływało to na zwiększenie zanieczyszczenia wód bez uzgodnienia takiej zmiany z właściwym organem (art. 21). Ustawa ta została zmieniona przez ustawę z dnia 30 maja 1962 r. prawo wodne²⁶. W rozbudowanych przepisach karnych, zawartych w dziale X, art. 151–160 stypizowano jako przestępstwo uszkodzanie brzegów wód śródlądowych powierzchniowych, gruntów pod tymi wodami, obiektów gospodarki wodnej, urządzeń do hodowli ryb oraz utrudnianie przepływu wód (art. 151); uniemożliwianie lub utrudnianie korzystania z wody albo zwalczania kłęski żywiołowej (art. 152); wykonywanie wbrew przepisom w pobliżu obiektów budowlanych gospodarki wodnej takich robót, które mogą zagrozić tym obiektom (art. 153); szkodliwe zanieczyszczanie wód czyli wywołanie w nich taki zmian fizycznych, chemicznych lub biologicznych, przez wprowadzenie do nich nadmiernej ilości substancji stałych, płynnych, gazowych, jak również nadmiernych ilości energii, a także substancji promieniotwórczych lub innych, które sprawiają, że wody nie nadają się do normalnego korzystania z nich dla celów komunalnych, przemysłowych, rolniczych, rybackich lub innych (art. 154 w zw. z art. 82 ust. 3); korzystanie z wody bez pozwolenia wodnoprawnego lub wykonywanie obiektów gospodarki wodnej w przypadkach, których wymagane jest pozwolenia (art. 155); nieustawianie wbrew ciężącemu obowiązkowi i nieutrzymywanie w należyтым stanie znaków wodnych i wodnych urządzeń pomiarowych, zwiększanie ilości, zmienianie stanu i składu wprowadzanych do wód ścieków, nieutrzymywanie w należyтым stanie koryta wody i jej brzegów powyżej bądź poniżej piętrzącego obiektu budowlanego; niewykonywanie i nieutrzymywanie w należyтым stanie urządzeń zapobiegającym szkodzie dla gospodarki narodowej lub obywateli (art. 156); łowienie ryb w pobliżu obiektów budowlanych gospodarki wodnej lub wykonywanie innych czynności, które mogą uszkodzić te obiekty; wznoszenie obiektów budowlanych w strefach ochronnych wbrew przepisom ustawy; prowadzenie przez wały przeciwpowodziowe przewodów wodociągowych, gazowych, elektrycznych lub innych oraz wykonywanie

²⁴ Dz.U. 1961 Nr 5, poz. 33

²⁵ t.j. Dz.U. 1928 Nr 62, poz. 574.

²⁶ Dz.U. 1962 Nr 34, poz. 158.

obiektów budowlanych krzyżujących się z wałami przeciwpowodziowymi w jednym poziomie oraz wykonywania ramp wałowych; uchylenie się bez uzasadnionej przyczyny od wykonania pilnych prac określonych w przepisach prawa wodnego.

Przepisy wspomnianej ustawy były wielokrotnie zmieniane, a sama ustawa została uchylona ustawą z dnia 24 października 1974 r. prawo wodne²⁷. W tej ostatniej ustawie przepisy karne zostały ujęte w dziale VII, art. 122–130. W treści ich skryminalizowano: szkodliwe zanieczyszczanie wody, nieutrzymywanie bądź nieeksploatowanie urządzeń utrzymujących wodę przed zanieczyszczeniem (art. 122 – skreślony później przez art. 116 ustawy z dnia 31 stycznia 1980 r. o ochronie i kształtowaniu środowiska²⁸; uniemożliwianie lub utrudnianie korzystania z wody dla zwalczania klęski żywiołowej lub dla zapobieżenia poważnemu niebezpieczeństwu (art. 123); wykonywanie w pobliżu urządzeń wodnych robót zagrażających tym urządzeniom (art. 124); uszkodzanie brzegów wód śródlądowych powierzchniowych, gruntów pod tymi wodami, urządzeń wodnych albo utrudnianie przepływu wody (art. 125); korzystanie z wody bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego lub wykonywanie bez takiego pozwolenia urządzeń wodnych oraz korzystanie z wody z przekroczeniem warunków określonych w pozwoleniu wodnoprawnym lub w decyzji zwalniającej zakład z obowiązku posiadania urządzeń zabezpieczających wody przed zanieczyszczeniem w sytuacji, gdy nie spowodowało to szkodliwego zanieczyszczenia wód (art. 126); nieutrzymywania wbrew ciążącemu obowiązkowi w należyłym stanie koryta wody i jej brzegów, niewykonywanie wbrew ciążącemu obowiązkowi lub nieutrzymywanie w należyłym stanie urządzeń zapobiegających szkodliwym oddziaływaniom na środowisko, interesy ludności, gospodarki narodowej; nieutrzymywanie w należyłym stanie urządzeń melioracji wodnych, powodowanie nieuzasadnionych strat wody przez zaniebdywanie utrzymywania w należyłym stanie urządzeń zbiorowego zaopatrzenia w wodę (art. 127); wykonywanie czynności mogących uszkodzić urządzenia wodne w pobliżu tych urządzeń, wnoszenie w sferach ochronnych urządzeń lub wykonywania na tym obszarze działań zabronionych przez treść art. 60, a więc m.in. zakładania cmentarzy, wykonywania wierceń i odkrywek, gromadzenia ścieków, prowadzenia przez wały przeciwpowodziowe oraz przez wody urządzeń, na których wykonanie konieczne jest pozwolenie wodnoprawne czyli wskazanych w treści art. 82, uchylenie się bez uzasadnionej przyczyny od wykonania pilnych prac konserwujących oraz uchylenie się od obowiązku zarejestrowania ujęcia wody podziemnej i przeprowadzania okresowych obserwacji wydajności tego ujęcia (art. 128); niszczenie lub uszkodzanie wodnych urządzeń pomiarowych, niszczenie lub uszkodzanie urządzeń zaopatrzenia w wodę lub urządzeń kanalizacyjnych, jeśli szkoda nie przekroczyła 500 zł, podłączanie nieruchomości bez zgody właściciela urządzeń zaopatrzenia w wodę lub urządzeń kanalizacyjnych

²⁷ Dz.U. Nr 38, poz. 230.

²⁸ Dz.U. Nr 3, poz. 6.

do tych urządzeń (art. 129). Warto odnotować, że w treści ustawy prawo wodne użyto kilkakrotnie pojęcia „szkodliwe oddziaływanie na środowisko” (art. 25, 55 ust. 1, 62 ust. 3b), nie wyjaśniając jednak znaczenia tego terminu.

Przepisy ustawy z dnia 28 października 1974 r. prawo wodne zostały uchylone przez art. 219 ustawy z dnia 18 lipca 2001 r. prawo wodne²⁹, która była wielokrotnie nowelizowana. Ustawa ta zawierała przepisy karne w dziale IX (art. 189–190). W treści tych przepisów skryminalizowano: uniemożliwianie lub utrudnianie korzystania z wody do zwalczania poważnych awarii, klęsk żywiołowych, pożarów albo innych miejscowych zagrożeń lub o zapobieżenia poważnemu niebezpieczeństwu grożącemu życiu, zdrowiu lub mieniu znacznej wartości (art. 189); wykonywanie, wbrew postanowieniom ustawy, w pobliżu urządzeń wodnych robót lub czynności zagrażających tym urządzeniom (art. 190); niszczenie lub uszkodzanie brzegów śródlądowych wód powierzchniowych tworzących brzeg wody budowli, murów niebędących urządzeniami wodnymi oraz gruntów pod śródlądowymi wodami powierzchniowymi albo utrudnianie przyływu wody w związku z wykonywaniem lub utrzymywaniem urządzeń wodnych (art. 191); korzystanie z wody bez wymaganego pozwolenia wodnoprawnego albo z przekroczeniem warunków określonych w takowym pozwoleniu bądź wykonywanie urządzeń wodnych albo innych czynności wymagających pozwolenia wodnoprawnego bez takiego pozwolenia (art. 192); wbrew obowiązkowi nieutrzymywanie w należywym stanie urządzeń, uniemożliwianie dostępu do wód, uniemożliwianie pomiarów przewidzianych prawem wodnym (art. 193). Za przestępstwo uznano także: zmienianie stanu wody w gruncie; grodzenie nieruchomości przyległych do powierzchniowych wód publicznych w odległości mniejszej niż 1,5 metra od linii brzegu; nieprzekazywanie danych niezbędnych do prowadzenia katastru wodnego; niestosowanie się do zakazów ustawy w zakresie gospodarki ściekami; rozcieńczanie ścieków wodą w celu uzyskania ich stanu i składu zgodnego z przepisami; wykorzystywanie ścieków w sposób niezgodny z ustawą; niezapewnianie ochrony wód przed zanieczyszczeniami; nieusuwanie ścieków ze statku do urządzenia odbiorczego na lądzie; niestosowanie koniecznego sposobu lub rodzaju upraw rolnych oraz leśnych w pasie gruntu przylegającym do linii brzegu; nieoznaczanie granic terenu ochrony bezpośredniej i ochrony pośredniej ujęcia wody; niestosowanie się do zakazów, nakazów i ograniczeń obowiązujących w sferze ochronnej ujęcia wody albo w sferze ochronnej urządzeń pomiarowych; niszczenie, uszkodzanie, przemieszczanie oznakowania stref ochronnych ujęć wód albo sfer ochronnych urządzeń pomiarowych służb państwowych; wykonywanie w obszarach bezpośredniego zagrożenia powodzią robót oraz czynności mogących utrudnić ochronę przed powodzią; przemieszczanie bez upoważnienia urządzeń pomiarowych służb państwowych; udostępnianie osobom trzecim informacji o stanie wód podziemnych i innych informacji, o których mowa

²⁹ Dz.U. Nr 15, poz. 1229.

w art. 110 ustawy w celu wykorzystania ich do celów komercyjnych (art. 194). Zwraca uwagę kazuistyczne ujęcie części karnej, w której obok przestępstw (art. 189–191) umieszczono także wykroczenia.

Niejako równoległe z przepisami prawa wodnego wprowadzono w kodeksie karnym z 1969 r. w treści art. 140 § 1 pkt 2 w rozdziale przestępstw przeciwko bezpieczeństwu przestępstwo sprowadzenia niebezpieczeństwa powszechnego dla życia lub zdrowia ludzkiego albo mienia w znacznych rozmiarach przez spowodowanie zanieczyszczenia wody, powietrza lub ziemi.

Z przepisami prawa wodnego współbrzmiały przepisy ustawy z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków³⁰, w której rozdział 6 odnosi się do przepisów karnych i kar pieniężnych (art. 28–29 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków). W treści tego rozdziału przewidziano odpowiedzialność za trzy wykroczenia, sty-pizowane w art. 28 ust. 1, ust. 2 pkt 1 i ust. 2 pkt 2 oraz dwa przestępstwa określone w art. 28 ust. 4 i ust. 4a. W art. 28 ust. 1 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków przewidziano odpowiedzialność za wykroczenie polegające na bezumownym poborze wody z urządzeń wodociąg-owych. Wykroczeniem w myśl art. 28 ust. 2 ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków jest także: uszkodzenie wodomierza głównego, zrywanie pomby umieszczonej na wodomierzach, uszkodzanie pomby umieszczonej na wodomierzach, zrywanie pomby umieszczonej na urządzeniach pomiarowych, zrywanie pomby umieszczonej na zaworze odcina-jącym, wpływanie na zmianę właściwości metrologicznych wodomierza głównego, wpływanie na zatrzymanie właściwości metrologicznych wodomierza głównego, wpływanie na utratę właściwości metrologicznych wodomierza głównego, wpływanie na utratę funkcji metrologicznych wodomierza głównego, wpływanie na zmianę właściwości urządzenia pomiarowego, wpływanie na zatrzymanie wła-sciwości metrologicznych urządzenia pomiarowego, wpływanie na utratę wła-sciwości metrologicznych urządzenia pomiarowego. Dobrami chronionymi przez przepisy art. 28 ust. 2 pkt 1 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków są należyty stan i funkcjonalność wymienionych w tym przepisie urządzeń. Wykroczenie z art. 28 ust. 2 pkt 2 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków zasadza się na nie dopuszczeniu przedstawiciela przedsiębiorstwa wodociągowo-kanalizacyjnego do wykonania czynności określonych w art. 7 wspomnianej ustawy, a mianowicie: zainstalo-wania lub demontażu wodomierza głównego; przeprowadzenia kontroli urzą-dzenia pomiarowego, wodomierza głównego lub wodomierzy zainstalowanych przy punktach czerpalnych i dokonania odczytu ich wskazań oraz dokonania badań i pomiarów; przeprowadzenia przeglądu i napraw urządzeń posiadanych przez to przedsiębiorstwo; sprawdzenia ilości i jakości ścieków wprowadzanych

³⁰ t.j. Dz.U. 2006 Nr 123, poz. 858.

do sieci; odcięcia przyłącza wodociągowego lub przyłącza kanalizacyjnego lub założenia plomb na zamkniętych zaworach odcinających dostarczenie wody do lokalu; usunięcia awarii przyłącza wodociągowego lub przyłącza kanalizacyjnego, jeżeli umowa o dostarczanie wody lub odprowadzanie ścieków tak stanowi.

Jako przestępstwo w art. 28 ust. 4 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków skryminalizowano czynność odprowadzania ścieków do urządzeń kanalizacyjnych bez uprzedniego zawarcia umowy przewidzianej w treści art. 6 ust. 1 tej ustawy. Czyn ten zagrożony jest karą ograniczenia wolności albo grzywny do 10 000 zł. Za przestępstwo uznano także działalnie sprawcy, który nie stosuje się do zasad określonych w art. 9 ust. 1 i 2 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, a w szczególności: odpadów stałych, które mogą powodować zmniejszenie przepustowości przewodów kanalizacyjnych, a w szczególności żwiru, piasku, popiołu, szkła, wytloczyn, drożdży, szczeciny, ścinków skór, tekstyliów, włókien, nawet jeżeli znajdują się one w stanie rozdrobnionym; odpadów płynnych niemieszających się z wodą, a w szczególności: sztucznych żywic, lakierów, mas bitumicznych, smół i ich emulsji, mieszanin cementowych; substancji palnych i wybuchowych, których punkt zapłonu znajduje się w temperaturze poniżej 85°C, a w szczególności benzyn, nafty, oleju opałowego, karbidu, trójnitrotoluenu; substancji żrących i toksycznych, a w szczególności mocnych kwasów i zasad, formaliny, siarczków, cyjanów oraz roztworów amoniaku, siarkowodoru i cyjanowodoru; odpadów i ścieków z hodowli zwierząt, a w szczególności gnojówki, gnojowicy, obornika, ścieków z kiszonek; ścieków zawierających chorobotwórcze drobnoustroje pochodzące z obiektów: w których są leczeni chorzy na choroby zakaźne, ze stacji krwiodawstwa, z zakładów leczniczych dla zwierząt (w których zwierzęta są leczone stacjonarnie na choroby zakaźne), z laboratoriów prowadzących badania z materiałem zakaźnym pochodzącym od zwierząt. Przedmiotem ochrony prawnej jest stan urządzeń kanalizacyjnych oraz środowisko przyrodnicze narażone na zanieczyszczenie. Skutkami bezumownego odprowadzenia ścieków może być uszkodzenie lub uczynienie niezdatnymi do użytku urządzeń kanalizacyjnych, narażenie na niebezpieczeństwo osób obsługujących te urządzenia oraz spowodowanie niebezpieczeństwa dla życia lub zdrowia wielu osób albo dla mienia o wielkich rozmiarach, np. przez spowodowanie uszkodzenia lub unieruchomienia urządzenia użyteczności publicznej jakimi są urządzenia kanalizacyjne. Każdorazowo zajdzie więc konieczność – na poziomie kwalifikacji – rozważenia zbiegu przepisu art. 28 ust. 4 i 4a ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków z przepisami art. 288 k.k., art. 166 § 1 i 3 k.k. oraz art. 165 § 1 pkt 3 albo § 2 i 4 k.k.³¹ Przestępstwo z art. 28 ust. 4a ustawy o zbiorowym zaopatrzeniu

³¹ W. Radecki, (w:) P. Bojarski, W. Radecki, J. Rotko, *Ustawa o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 267. B. Paduch, *Odpowiedzialność karna z ustawy z 7 czerwca 2001 o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków*, „Prok. i Pr.” 2005, nr 3, s. 96 i n..

w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków zagrożone jest karą ograniczenia wolności albo grzywny do 10 000 zł.

Przepisy karne zmierzające do ochrony środowiska zawarto także w dziale VII ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. prawo geologiczne i górnicze³². Stypizowano w nim jedno przestępstwo (art. 118 ust. 1 i 3) polegające na prowadzeniu bez wymaganej koncesji lub wbrew warunkom w niej określonym działalności w zakresie poszukiwania lub rozpoznawania złóż kopalin, wydobywania kopalin ze złóż, bez zbiornikowego magazynowania substancji lub składowania odpadów w górotworze, w tym także podziemnych wyrobiskach górniczych i wyrządzenie w związku z tym poważnej szkody w mieniu (art. 118 ust. 1 pkt 1–3 prawa geologicznego i górniczego). W pierwotnym tekście tego przepisu przewidziano odpowiedzialność karną także za poszukiwanie lub wydobywanie surowców mineralnych znajdujących się w odpadach powstałych po robotach górniczych oraz po procesach wzbogacania kopalin (art. 118 ust. 1 pkt 5 prawa geologicznego i górniczego). Treść art. 118 ust. 1 pkt 5 została skreślona przez art. 1 pkt 79 lit. b ustawy z dnia 29 lipca 2001 r. o zmianie ustawy prawo geologiczne i górnicze. Występek z art. 118 ust. 1 prawa geologicznego i górniczego zagrożony został karą pozbawienia wolności do lat 3. W przypadku, gdy sprawca prowadzący bez wymaganej koncesji lub wbrew warunkom działalność w zakresie przewidzianym w treści art. 118 ust. 1 prawa geologicznego i górniczego spowodował jedynie bezpośrednio niebezpieczeństwo poważnej szkody w mieniu podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 118 ust. 2 prawa geologicznego i górniczego). Jeżeli sprawca dopuścił się czynu z art. 118 ust. 1 lub 2 prawa geologicznego i górniczego działając nieumyślnie – podlega w myśl art. 118 ust. 3 grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Sprawca przestępstwa z art. 118 prawa geologicznego i górniczego może czynem swoim wyczerpywać także znamiona czynu z art. 163–164 oraz 181–183, a także art. 220 k.k., co nakazuje każdorazowo kwalifikując przestępstwo mieć na względzie treść art. 11 k.k.³³

We wspomnianym dziale VII ustawy prawo geologiczne i górnicze stypizowano także jako wykroczenia czyny polegające na: poszukiwaniu lub rozpoznawaniu złóż kopalin; wydobywaniu kopalin ze złóż; bezzbiornikowego magazynowania substancji lub składowania odpadów w górotworze, w tym w podziemnych wyrobiskach górniczych, bez wymaganej koncesji lub wbrew warunkom mniej określonym (art. 119 pkt 1–3 prawa geologicznego i górniczego); wydobywaniu kopalin wbrew zakazowi określonymu w art. 115 ust. 4 prawa geologicznego i górniczego (art. 119a tejże ustawy); wykonywaniu, dozorowaniu lub kierowaniu pracami geologicznymi bez posiadanych kwalifikacji (art. 120 prawa geologicznego i górniczego); dopuszczaniu, wbrew obowiązkowi, do prac geologicznych osób

³² t.j. Dz.U. 2005 Nr 228, poz. 1947.

³³ A. Lipiński, R. Mikosz, *Ustawa prawo geologiczne i górnicze. Komentarz*, Warszawa 2003, s. 628.

nieposiadających wymaganych kwalifikacji; wykonywaniu prac geologicznych bez zatwierdzonego projektu lub niezgodnie z tym projektem bądź bez zgłoszenia, o którym mowa w art. 33 ust. 4 ustawy; wreszcie o niezawiadomianiu właściwych organów o zamiarze przystąpienia do wykonywania robót geologicznych (art. 121 prawa geologicznego i górniczego). Jako wykroczenie uznano także wykraczanie przeciwko nakazom lub zakazom zawartym w przepisach wydanych na podstawie art. 78 ustawy prawo geologiczne i górniczne dotyczących zagrożeń pożarowych, zagrożeń tąpnięciami, a także zagrożeń gazowych, pyłowych, wodnych, które pozostają w związku z jazdą ludzi szybem lub w związku z nabywaniem, przechowywaniem materiałów wybuchowych i sprzętu strzałowego w zakładach górniczych (art. 122 ust. 1 prawa geologicznego i górniczego); prowadzenie ruchu zakładu górniczego bez zatwierdzonego planu lub niezgodnie z nim albo niesporządzanie takiego planu w przewidzianym terminie (art. 122 ust. 2 prawa geologicznego i górniczego). Jako wykroczenie stypizowano: wykraczanie przeciwko wszelkim innym nakazom lub zakazom zawartym w rozporządzeniach wydanych na podstawie art. 78 albo nakazom lub zakazom określonym w art. 73, art. 75 ust. 1, art. 76 i art. 80 ustawy prawo geologiczne i górniczne; niedopełnianie obowiązku przeszkolenia pracownika zakładu górniczego w zakresie przepisów i wymagań bezpieczeństwa; dopuszczanie do wykonywania czynności wymagających szczególnych kwalifikacji w zakładzie górnicznym osoby, która takich kwalifikacji nie posiada (art. 122 ust. 4 prawa geologicznego i górniczego). Wykroczeniem jest też wykonywanie czynności kierownictwa lub dozoru ruchu zakładu górniczego lub innych czynności w ruchu, o których mowa w art. 75a ust. 1 prawa geologicznego i górniczego (art. 125 prawa geologicznego i górniczego). Kwalifikacje te stwierdza Prezes Wyższego Urzędu Górniczego w oparciu o treść rozporządzenia Ministra Gospodarki z dnia 15 grudnia 2005 r. w sprawie kwalifikacji wymaganych od osób kierownictwa oraz specjalistów wykonujących czynności w zakresie ratownictwa górniczego, zatrudnionych w podmiotach zawodowo trudniących się wykonywaniem czynności w zakresie ratownictwa górniczego³⁴. Za wykroczenie uznano także niedopełnianie ciężących obowiązków w zakresie sporządzania, aktualizowania i posiadania w zakładzie górnicznym wymaganej dokumentacji mierniczo-geologicznej oraz w zakresie bieżącego prowadzenia ewidencji zasobów złoża (art. 126 prawa geologicznego i górniczego), a także niewykonywania decyzji organu nadzoru górniczego dotyczącej usunięcia nieprawidłowości powstałych w skutek naruszenia przepisów o ruchu zakładu górniczego lub wstrzymania w całości lub w części ruchu zakładu górniczego lub jego urządzeń albo podjęcia niezbędnych środków zapobiegawczych ze względu na bezpośrednie zagrożenie dla zakładu jego pracownika, bezpieczeństwa powszechnego lub środowiska lub zakazu wykonywania określonych czynności przez osoby, które naruszyły obowiązki określone ustawą i wydanymi na jej podstawie przepisami

³⁴ Dz.U. Nr 261, poz. 2186 z późn. zm.

(art. 126a pkt 1–3 prawa geologicznego i górniczego). Należy zauważyć, że w tekście pierwotnym art. 126a, dodanym do ustawy przez art. 1 pkt 83 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o zmianie ustawy prawo geologiczne i górniczne³⁵ istniał pkt 4, odnoszący się do niewykonania decyzji dotyczącej wstrzymania działalności lub podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia środowiska do właściwego stanu w razie wykonywania działalności bez wymaganej koncesji, bez zatwierdzonego projektu prac geologicznych lub niezgodnie z koncesją albo z zatwierdzonym projektem prac geologicznych. Przepis ten został uchylony przez art. 1 pkt 50 ustawy z dnia 22 kwietnia 2005 r. o zmianie ustawy prawo geologiczne i górniczne oraz ustawy o odpadach. Było to wynikiem przeniesienia treści tego przepisu do nowego art. 126c prawa geologicznego i górniczego.

Za wykroczenie uznano niedopełnienie ciężącego obowiązku w zakresie funduszu likwidacyjnego zakładu górniczego oraz gromadzenia środków na tym funduszu. Nie ma ono jednak związku z działaniami na szkodę środowiska. W końcu wykroczeniem stało się niewykonywanie decyzji organu administracji geologicznej dotyczącej wstrzymania działalności lub podjęcia określonych czynności w celu doprowadzenia środowiska do właściwego stanu w razie wykonywania działalności bez wymaganej koncesji, bez zatwierdzonego projektu prac geologicznych lub niezgodnie z koncesją albo zatwierdzonym projektem prac geologicznych (art. 126c pkt 1 prawa geologicznego i górniczego), a także niewykonanie decyzji organu administracji geologicznej dotyczącej zakazu wykonywania określonych czynności osobom posiadającym wprawdzie wymagane kwalifikacje, które jednak wykonywały czynności z rażącym niedbalstwem, bądź z rażącym naruszeniem prawa (art. 126c pkt 2 prawa geologicznego i górniczego).

Przepisy karne znalazły się także w treści rozdziału 10 ustawy z dnia 13 października 1995 r. prawo łowieckie³⁶, w którym stypizowano jedno wykroczenie i dwa przestępstwa. W myśl art. 51 ust. 1 prawa łowieckiego za wykroczenie zagrożone karą grzywny uznano: strzelanie do zwierzyny w odległości mniejszej niż 500 m od miejsca zebrań publicznych w czasie ich trwania lub w odległości mniejszej niż 100 m od zabudowań mieszkalnych; wybieranie jaj, piskląt, niszczenie gniazda ptaków łownych lub niszczenie ich lęgowiska; przetrzymywanie zwierzyny bez odpowiedniego zezwolenia; niszczenie nory i lęgowiska zwierząt łownych; niszczenie urządzeń łowieckich, wybieranie karmy lub soli z lizawek; polowanie bez posiadania przy sobie wymaganych dokumentów; niedokonywanie, wbrew przepisom art. 42b ust. 2, wymaganych wpisów w upoważnieniu do wykonywania polowania indywidualnego. Jako przestępstwo zagrożone grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku, stypizowano natomiast: gromadzenie, posiadanie, wytwarzanie, przechowywanie lub wprowadzanie do obrotu narzędzi i urządzeń przeznaczonych do kłusownictwa; wchodzenie w posiadanie bezprawnie pozyc-

³⁵ Dz.U. Nr 110, poz. 111.

³⁶ t.j. Dz.U. 2005 Nr 127, poz. 1066 z późn. zm.

skanej tuszy lub trofeów zwierząt łownych; wprowadzanie do obrotu handlowego zwierzyny żywej lub mięsa zwierzyny ubitej bez wymaganego zezwolenia; hodowanie lub utrzymywanie bez zezwolenia chartów rasowych lub ich mieszańców; sprawowanie zarządu z ramienia dzierżawcy, a w obwodach niewydzierzawionych z ramienia zarządcy, zezwalanie na polowanie osobie nieuprawnionej do wykonywania polowania; przekroczenie zatwierdzonego w planie łowieckim pozyskania zwierzyny; pozyskiwanie zwierzyny innego gatunku, innej płci lub w większej liczbie niż przewiduje upoważnienie wydane przez dzierżawcę lub zarządcę obwodu łowieckiego (art. 52 prawa łowieckiego). Za przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 5 uznano także: polowanie na przelotne ptactwo łowne na wybrzeżu morskim w pasie 3000 m od brzegu w głąb morza lub 5000 m w głąb lądu; polowanie z chartami lub ich mieszańcami; polowanie w czasie ochronnym; polowanie bez posiadanych uprawnień do polowania; wchodzenie w posiadanie zwierzyny za pomocą broni i amunicji innej niż myśliwska, środków i materiałów wybuchowych, trucizn, karmy o właściwościach odurzających, sztucznego światła, lepów, wnyków, żelaz, dołów, samostrzałów lub rozkopywania nor i innych niedozwolonych środków; wchodzenie w posiadanie zwierzyny nie będąc uprawnionym do polowania (art. 53 prawa łowieckiego).

W razie skazania za przestępstwa z art. 52 i art. 53, w myśl art. 54 ust. 1 prawa łowieckiego sąd może orzec przepadek broni, pojazdów, narzędzi, psów, przy użyciu których dokonane zostało przestępstwo, a także przepadek trofeów tudzież zwierzyny i ich części. Orzeczenie to, w myśl art. 54 ust. 2 prawa łowieckiego, może dotyczyć również przedmiotów niestanowiących własności sprawcy.

Przepisy karne, niewyodrębnione jednak w osobnym rozdziale, znalazły się w ustawie z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybactwie śródlądowym³⁷ w art. 27–27c. W treści art. 27, w brzmieniu zmienionym przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 24 września 2010 r. o zmianie ustawy o rybactwie śródlądowym (Dz.U. 2010 Nr 200 poz. 1322), za wykroczenie uznano niewykonywanie obowiązków, o których mowa w art. 4a ust. 1 lub w przepisach wykonawczych wydanych na podstawie art. 4a ust. 2 ustawy o rybactwie śródlądowym przez uprawnionego do rybactwa, który w myśl wspomnianych przepisów obowiązany jest dokumentować działania związane z prowadzoną gospodarką wodną w sposób rzetelny, systematyczny i zgodny ze stanem faktycznym oraz udostępniać dane dotyczące prowadzonej przez siebie działalności w celach statystycznych oraz badawczych podmiotom wykonującym zadania powierzone przez ministra właściwego do spraw rybołówstwa lub w celu dokonania kontroli przestrzegania przepisów o rybactwie śródlądowym (art. 27 ust. 1 pkt 1 ustawy o rybactwie śródlądowym), a także korzystanie z wód obwodu rybackiego bez wymaganego operatu rybackiego lub prowadzenie gospodarki wodnej wbrew założeniom tego operatu lub z naruszeniem treści art. 6c ustawy (art. 27 ust. 1 pkt 2 ustawy o rybactwie śródlądowym).

³⁷ t.j. Dz.U. 2009 Nr 189, poz. 1471 z późn. zm.

W ustawie z dnia 19 lutego 2004 r. o rybołówstwie³⁸ wskazano jedynie czyny karane w trybie administracyjnym karami pieniężnymi.

Przepisy karne znalazły się także w rozdziale 11 (art. 35–40) ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt³⁹. Przepisy tej ustawy, dotyczące warunków utrzymywania zwierząt gospodarskich, wdrażają m.in.: dyrektywę Rady 98/58/WE z dnia 20 lipca 1998 r. dotyczącą ochrony zwierząt hodowlanych⁴⁰; dyrektywę Rady 91/629/EWG z dnia 19 listopada 1991 r. ustanawiającą minimalne normy ochrony cieląt (Dz. Urz. WE L 340 z dnia 11 grudnia 1991 r., s. 28; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 12, s. 144); dyrektywę Rady 91/630/EWG z dnia 19 listopada 1991 r. ustanawiającą minimalne normy ochrony świń (Dz. Urz. WE L 340 z dnia 11 grudnia 1991 r., s. 33; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 12, s. 149); dyrektywę Rady 99/74/WE z dnia 19 lipca 1999 r. ustanawiającą minimalne normy ochrony kur niosek⁴¹; a także dyrektywę Rady 2007/43/WE z dnia 28 czerwca 2007 r. w sprawie ustanowienia minimalnych zasad dotyczących ochrony kurcząt utrzymywanych z przeznaczeniem na produkcję mięsa⁴².

W art. 35 ust. 1 ustawy o ochronie zwierząt, zmienionym przez art. 48 pkt 7 ustawy z dnia 21 stycznia 2005 r. o doświadczeniach na zwierzętach⁴³, skryminalizowano, jako przestępstwo, uśmiercanie zwierząt albo dokonanie uboju zwierzęcia z naruszeniem przepisów art. 6 oraz art. 33, art. 34 ustawy o ochronie zwierząt, które to przepisy szczegółowo wyliczają niedopuszczalne formy znęcania się nad zwierzętami poprzez świadome zadawanie im bólu lub cierpień (art. 6) oraz wskazują uzasadnienie i okoliczności, w jakich zwierzęta mogą być uśmiercane. Przystępstwo to zagrożone zostało grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku. Postać kwalifikowana znamienne jest działaniem ze szczególnym okrucieństwem i zagrożona grzywną, karą ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2 (art. 35 ust. 2). W razie skazania za przestępstwo z art. 35 ust. 1 ustawy o zwierzętach sąd może orzec przepadek zwierzęcia, a w przypadku skazania za czyn z art. 35 ust. 2 orzeka przepadek zwierzęcia – jeżeli sprawca jest jego właścicielem. Zgodnie z art. 35 ust. 4 możliwe jest orzeczenie wobec sprawcy zakazu wykonywania określonego zawodu, prowadzenia określonej działalności lub wykonywania czynności wymagających zezwolenia, które są związane z wykorzystywaniem zwierząt lub oddziaływaniem na nie, może także orzec przepadek narzędzi lub przedmiotów służących do popełnienia przestępstwa oraz przedmiotów pochodzących z przestępstwa.

³⁸ Dz.U. Nr 62, poz. 574.

³⁹ t.j. Dz.U. 2003 Nr 106, poz. 1002.

⁴⁰ Dz. Urz. WE L 221 z dnia 08 sierpnia 1998 r., s. 23; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 23, s. 316

⁴¹ Dz. Urz. WE L 203 z dnia 3 sierpnia 1999 r., s. 53; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 3, t. 26, s. 225.

⁴² Dz. Urz. UE L 182 z dnia 12 lipca 2007 r., s. 19.

⁴³ Dz.U. Nr 33, poz. 389.

W treści art. 35 ust. 5 ustawy o zwierzętach przewidziano możliwość orzeczenia, w razie skazania za przestępstwo z art. 35 ust. 1 lub 2, nawiązki w wysokości od 25 do 2500 zł na cel związany z ochroną zwierząt wskazany przez sąd.

Jako wykroczenia skryminalizowano w treści art. 37 ust. 1 ustawy o zwierzętach czyny polegające na naruszeniu zakazów odnoszących się do utrzymywania zwierząt domowych, gospodarskich lub postępowania ze zwierzętami wykorzystywanymi do celów rozrywkowych, widowiskowych, filmowych i specjalnych oraz odnoszących się do zwierząt dzikich, transportu zwierzęcia i zabiegów nad zwierzętami. Przewidziano także odpowiedzialność za podżeganie i pomocnictwo. Za wykroczenie uznano także prowadzenie hodowli lub utrzymywanie psa rasy uznawanej za agresywną bez wymaganego zezwolenia.

W treści art. 37b, dodanym do ustawy przez art. 1 pkt 31 ustawy z dnia 6 czerwca 2002 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt⁴⁴, zmienionym przez art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 8 grudnia 2006 r. o zmianie ustawy o ochronie zwierząt i ustawy o ochronie zdrowia zwierząt oraz zwalczaniu chorób zakaźnych zwierząt⁴⁵, przewidziano odpowiedzialność za czyny naruszające określone w ustawie i rozporządzeniach Rady zasady transportu zwierząt (art. 37b ust. 1). Rozporządzeniami tymi są w szczególności: rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 z dnia 22 grudnia 2004 r. w sprawie ochrony zwierząt podczas transportu i związanych z tym działań oraz zmieniające dyrektywy 64/432/EWG i 93/119/WE oraz rozporządzenie (WE) nr 1255/97⁴⁶. Rozporządzenie Rady (WE) nr 1/2005 określa warunki dla podmiotów zajmujących się transportem, wymagania dla środków transportu, wymagania w zakresie dopuszczalności transportu w zależności od gatunku zwierząt kręgowych, ich stanu fizjologicznego i stanu zdrowia, zasady określające czas podróży, zagęszczenie zwierząt podczas transportu, warunki mikroklimatyczne, wymagane dokumenty, zasady kontroli oraz odstępstwa od stosowania przepisów tego rozporządzenia. Do treści rozporządzenia nr 1/2005 odwołuje się wprost ustawodawca w treści art. 37b ustawy o ochronie zwierząt. Przewidziano także odpowiedzialność opiekuna zwierząt w miejscu wyjazdu, transferu lub w miejscu przeznaczenia oraz operatora punktu gromadzenia zwierząt, których obowiązki określono w art. 8 i art. 9 rozporządzenia nr 1/2005.

W treści art. 37d skryminalizowano, jako wykroczenia, czyny posiadaczy kurników, polegające na nie zapewnieniu opieki nad kurczętami brojlerami; zwiększanie obsady kurcząt brojlerów wbrew wymaganiom określonym w ustawie; nieprowadzenie, nieprzechowywanie lub nieudostępnianie dokumentacji przewidzianej przez ustawę oraz na nie zaopatrywaniu wysyłanych do ubojni kurcząt w przewidzianą przez ustawę informację. Czyny te jako wykroczenia zagrożone zostały karą grzywny. W treści ustawy wskazano, że w sprawach o przestępstwa

⁴⁴ Dz.U. Nr 135, poz. 1141

⁴⁵ Dz.U. Nr 249, poz. 1830

⁴⁶ Dz. Urz. UE L 3 z dnia 5 stycznia 2005 r., s. 3.

określone w treści art. 35 ust. 1 i 2 ustawy o ochronie zwierząt, jeżeli nie działa pokrzywdzony to prawa jego może wykonywać organizacja społeczna, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt (art. 39 ust. 1), wskazując jednocześnie, że organizacje społeczne, których celem działania jest ochrona zwierząt, mogą współdziałać z właściwymi instytucjami państwowymi i samorządowymi w ujawnianiu oraz ściganiu przestępstw i wykroczeń określonych w tej ustawie (art. 40). Przewidziano także w treści art. 38 ustawy o ochronie zwierząt, iż sąd orzeczenie o prawomocnym przypadku zwierzęcia winien zawiadomić organizację społeczną, której celem działania jest ochrona zwierząt, przewidując tryb dalszego postępowania ze zwierzęciem podlegającym przypadkowi.

Problematyki ochrony środowiska dotyczyła także ustawa z dnia 10 kwietnia 1986 r. prawo atomowe⁴⁷, w której pierwotnym tekście stypizowano wykroczenie polegające na: podejmowaniu działalności związanej z wykorzystaniem energii atomowej, polegającej na wytwarzaniu, przetwarzaniu, obrocie, składowaniu, transporcie lub stosowaniu materiałów jądrowych oraz źródeł i odpadów promieniotwórczych; budowie, rozruchu, eksploatacji lub likwidacji obiektów jądrowych; budowie, eksploatacji składowisk promieniotwórczych; produkowaniu i stosowaniu urządzeń zawierających źródła promieniotwórcze; produkowaniu i stosowaniu urządzeń wytwarzających promieniowanie jonizujące; produkowaniu sprzętu dozymetrycznego, sprzętu i urządzeń zabezpieczających przed promieniowaniem jonizującym; uruchamianiu laboratoriów i pracowni, w których mają być stosowane źródła promieniowania jonizującego; produkowaniu wyrobów powszechnego użytku emitujących promieniowanie jonizujące; wreszcie na obsłudze urządzeń, obiektów i procesów ważnych ze względu na bezpieczeństwo jądrowe i ochronę radiologiczną (art. 62 pierwotnego tekstu ustawy). W ust. 2 art. 62 za wykroczenie uznano czyn polegający na niezawiadomieniu przełożonego lub dozoru jądrowego o zdarzeniu lub stanie mogącym spowodować zagrożenie bezpieczeństwa jądrowego lub ochrony radiologicznej przez zatrudnionego w obiekcie jądrowym, a także nie zawiadomienie dozoru jądrowego o terminie czynności wymagającej udziału takiego dozoru. Po nowelizacji dokonanej ustawą o zmianie ustawy z dnia 21 lipca 1995 r. o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw⁴⁸ przepis art. 62 ustawy z dnia 10 kwietnia 1986 r. prawo atomowe został poważnie przekształcony, a jego treść skomprimowano w ten sposób, że uznano w nim za przestępstwo wytwarzanie, przetwarzanie, wprowadzanie do obrotu, przewożenie, posiadanie lub stosowanie materiałów jądrowych, źródeł lub odpadów promieniotwórczych bez wymaganego zezwolenia albo porzucanie takich odpadów. Jednocześnie czyny przewidziane w treści art. 62 uznano za przestępstwa, a nie jak to miało miejsce w pierwotnym tekście

⁴⁷ Dz.U. Nr 12, poz. 70 z późn. zm.

⁴⁸ Dz.U. 1995 Nr 104, poz. 515.

jedynie za wykroczenie. Zaostrzono oczywiście sankcję karną z kary aresztu, ograniczenia wolności albo grzywny, jaką przewidywał pierwotny tekst, do kary pozbawienia wolności od roku do lat 10 i grzywny (art. 62 ust. 1). Jednocześnie w treści art. 62 nałożono na sąd obowiązek orzeczenia w razie skazania za przestępstwo z art. 62 przypadku przedmiotów przestępstwa, choćby nie były one własnością sprawcy (art. 62 ust. 2). Przepis ten utracił moc na podstawie art. 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. przepisy wprowadzające kodeks karny z dniem 1 września 1998 r.

W myśl art. 62a ustawy z dnia 10 kwietnia 1986 r. prawo atomowe (według numeracji ustalonej przez art. 6 pkt 4 ustawy z dnia 21 lipca 1995 r. o zmianie ustaw o Urzędzie Ministra Spraw Wewnętrznych, o Policji, o Urzędzie Ochrony Państwa, o Straży Granicznej oraz niektórych innych ustaw) skryminalizowano wykroczenia polegające na: podejmowaniu bez wymaganego zezwolenia lub wbrew jego warunkom działalności związanej z wykorzystaniem energii atomowej w obszarach określonych przez art. 4 tejsze ustawy oraz na transporcie materiałów jądrowych; dopuszczeniu do napromieniowania pracownika lub innej osoby z naruszeniem przepisów ustawy przez osobę odpowiedzialną za bezpieczeństwo jądrowe i ochronę radiologiczną; niedopełnieniu obowiązku kontroli dozymetrycznej lub prowadzenia ewidencji materiałów jądrowych, źródeł promieniowania jonizującego oraz odpadów promieniotwórczych; uniemożliwianiu lub utrudnianiu przeprowadzenia czynności kontrolnych w zakresie bezpieczeństwa jądrowego lub ochrony radiologicznej; nieudzielaniu wbrew obowiązkowi informacji lub udzielaniu informacji nieprawdziwej albo zatajaniu prawdy w zakresie bezpieczeństwa jądrowego lub ochrony radiologicznej; niewykonywaniu decyzji dozoru jądrowego mimo stosowania środka egzekucji administracyjnej; utraceniu lub pozostawieniu bez właściwego zabezpieczenia powierzonego materiału jądrowego albo źródła promieniowania jonizującego lub odpadów promieniotwórczych; niedopełnieniu obowiązków w zakresie bezpieczeństwa jądrowego i ochrony radiologicznej przy transporcie materiałów jądrowych, źródeł promieniowania jonizującego, odpadów promieniotwórczych oraz przy ich przygotowaniu do transportu i składowania. Czyny te zagrożone były karą aresztu, ograniczenia wolności albo kary grzywny. Warto zauważyć, że sankcje karne za tak niebezpieczne zachowania były stosunkowo łagodne, a samo uznanie tych czynów jedynie za wykroczenie musi budzić co najmniej zdziwienie. Wspomniana ustawa, prawo atomowe, straciła moc na podstawie art. 138 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. prawo atomowe⁴⁹, wielokrotnie później nowelizowanej⁵⁰. Ustawa ta dokonała w zakresie swojej regulacji transpozycji sześciu dyrektyw Wspólnot Europejskich, a mianowicie:

⁴⁹ t.j. Dz.U. 2012, poz. 264.

⁵⁰ t.j. Dz.U. 2007 Nr 42, poz. 276 z późn. zm.

- dyrektywy Rady 89/618/Euratom z dnia 27 listopada 1989 r. w sprawie informowania ogółu społeczeństwa o środkach ochrony zdrowia, które będą stosowane, oraz działaniach, jakie należy podjąć w przypadku pogotowia radiologicznego⁵¹;
- dyrektywy Rady 90/641/Euratom z dnia 4 grudnia 1990 r. w sprawie praktycznej ochrony pracowników zewnętrznych, narażonych na promieniowanie jonizujące podczas pracy na terenie kontrolowanym⁵²;
- dyrektywy Rady 92/3/Euratom z dnia 3 lutego 1992 r. w sprawie nadzoru i kontroli przesyłania odpadów radioaktywnych między Państwami Członkowskimi oraz do Wspólnoty i poza jej obszar⁵³;
- dyrektywy Rady 96/29/Euratom z dnia 13 maja 1996 r. ustanawiającej podstawowe normy bezpieczeństwa w zakresie ochrony zdrowia pracowników i ogółu społeczeństwa przed zagrożeniami wynikającymi z promieniowania jonizującego⁵⁴;
- dyrektywy Rady 97/43/Euratom z dnia 30 czerwca 1997 r. w sprawie ochrony zdrowia osób fizycznych przed niebezpieczeństwem wynikającym z promieniowania jonizującego związanego z badaniami medycznymi oraz uchylającej dyrektywę 84/466 Euratom⁵⁵;
- dyrektywy Rady 2003/122/Euratom z dnia 22 maja 2003 r. w sprawie kontroli wysoce radioaktywnych źródeł zamkniętych i odpadów radioaktywnych⁵⁶.

W rozdziale 15 ustawy z dnia 29 listopada 2000 r. prawo atomowe zgrupowano przepisy dotyczące administracyjnych kar pieniężnych i przepisy karne. W rozdziale tym za wykroczenie uznano niestosowanie się do zakazu wypasu zwierząt na skażonym terenie lub zakazu żywienia zwierząt skażonymi środkami żywienia zwierząt i pojenia skażoną wodą. Czyn ten zagrożony był karą aresztu lub grzywny. W tekście pierwotnym tego przepisu uznano także za wykroczenie niezastosowanie się do nakazu czasowego przesiedlenia i nakazu pozostawiania w pomieszczeniach zamkniętych. Za wykroczenie uznano także w art. 127a wspomnianej ustawy nie dopełnienie obowiązku wynikającego z treści art. 22 ust. 3, a polegającego na przekazaniu informacji o narażeniu pracownika przez dyrektora jednostki badawczo-rozwojowej oraz kierownika jednostki organizacyjnej prezesowi Agencji Atomistyki. Za wykroczenie zagrożone karą grzywny

⁵¹ Dz. Urz. WE L 357 z dnia 7 grudnia 1989, s. 31; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 1, s. 366.

⁵² Dz. Urz. WE L 349 z dnia 13 grudnia 1990, s. 21, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 1, s. 405, z późn. zm.

⁵³ Dz. Urz. WE L 35 z dnia 12 lutego 1992, s. 24; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 2, s. 90.

⁵⁴ Dz. Urz. WE L 159 z dnia 29 czerwca 1996, s. 1; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 5, t. 2, s. 291.

⁵⁵ Dz. Urz. WE L 180 z dnia 9 lipca 1997, s. 22, z późn. zm.; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 3, s. 332, z późn. zm.

⁵⁶ Dz. Urz. UE L 346 z dnia 31 grudnia 2003, s. 57; Dz. Urz. UE Polskie wydanie specjalne, rozdz. 15, t. 7, s. 694.

uznano także w art. 127b niedopełnienie obowiązków wynikających z przepisów art. 41f pkt 1, art. 41g ust. 1 lub 2, art. 41h ust. 1 lub art. 41i ust. 1 ustawy. Wykroczeniem zagrożonym karą grzywny w myśl art. 127c ust. 1 jest także udaremnianie lub utrudnianie przeprowadzenia kontroli, o których mowa w licznych artykułach ustawy, a mianowicie: art. 41b pkt 1, art. 41d ust. 1 pkt 2, art. 41e pkt 4, art. 41f pkt 2, art. 41g ust. 3, art. 41h ust. 2, art. 41i ust. 2, art. 41j lub art. 41k ust. 1 oraz w myśl art. 127c ust. 2 udaremnianie lub przeprowadzenie kontroli, o których mowa w art. 48, art. 71, art. 72 lub art. 73 oraz wynikających z porozumienia między Królestwem Belgii, Królestwem Danii, Republiką Federalną Niemiec, Irlandią, Republiką Włoską, Wielkim Księstwem Luksemburga, Królestwem Niderlandów, Europejską Wspólnotą Energii Atomowej a Międzynarodową Agencją Energii Atomowej dotyczącego wprowadzenia w życie artykułu III ustępy 1 i 4 Układu o nierozprzestrzenianiu broni jądrowej, podpisanego w Brukseli dnia 5 kwietnia 1973 r.; a w myśl art. 127 udaremnianie lub utrudnianie przeprowadzenia kontroli, o której mowa w art. 81 Traktatu Euratom. Wszystkie te czyny zagrożone zostały jedynie karą grzywny.

STRESZCZENIE

W artykule przedstawiono genezę przestępstw przeciwko środowisku od zarania dziejów, wskazując, że chodziło głównie o polowanie, a następnie omówiono tego rodzaju przestępstwa przewidziane w kodeksie karnym z 1932 r., w ustawie z dnia 17 czerwca 1959 r. o hodowli, ochronie zwierząt łownych i prawie łowieckim oraz ustawach o ochronie przyrody (z dnia 10 marca 1934 r., dnia 7 kwietnia 1949 r., dnia 16 października 1991 r. i dnia 16 kwietnia 2004 r.), ustawie z dnia 31 stycznia 1961 r. o ochronie wód przed zanieczyszczeniem, ustawach prawo wodne (z dnia 30 maja 1962 r., dnia 24 października 1974 r., z dnia 18 lipca 2001 r.), ustawie z dnia 7 czerwca 2001 r. o zbiorowym zaopatrzeniu w wodę i zbiorowym odprowadzaniu ścieków, ustawie z dnia 4 lutego 1994 r. prawo geologiczne i górnicze, ustawie z dnia 13 października 1995 r. prawo łowieckie, ustawie z dnia 18 kwietnia 1985 r. o rybacztwie śródlądowym, ustawie z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt, ustawie z dnia 10 kwietnia 1986 r. prawo atomowe.

SUMMARY

The article presents the origin of crimes against the environment since the dawn of history, highlighting that they used to relate mainly to hunting, and next it discusses those kinds of crimes as the ones specified in the Penal Code of 1932, the Act on Animal Breeding, Protection of Game, and Hunting Law of 1959, the Acts on Protection of Wildlife (of 10 March 1934, 7 April 1949, 16 October 1991 and 16 April

2004), the Act on Protection of Waters against Pollution of 31 January 1961, the Acts on Use and Conservation of Inland Waters (of 30 May 1962, 24 October 1974 and 18 July 2001), the Act on Collective Supply of Water and Collective Sewage Systems of 7 June 2001, the Act on Geology and Mining Law of 4 February 1994, the Act on Hunting Law of 13 October 1995, the Act on Inland Fishery of 18 April 1985, the Act on Protection of Animals of 21 August 1997, and the Act on Nuclear Law of 10 April 1986.